

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ศิลปะเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้สร้างสรรค์งานและผู้ชมงานโดยมีความเป็นมนุษย์เป็นสะพานเชื่อมศิลปินสร้างสรรค์ศิลปะภายใต้ความต้องการที่จะสื่อสาร เปิดเผย สะท้อน และอธิบายถึงคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ ในขณะที่ผู้ชมงานศิลป์นั้น จักได้รับรู้ถึงคุณค่าต่าง ๆ แห่งความเป็นมนุษย์ ผ่านงานศิลปะที่ตนเองสัมผัส แต่หากไม่มีกลไกที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้สร้างและผู้ชมแล้วก็ยากที่จะสื่อสารคุณค่า รวมถึงสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์และมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งกลไกที่เป็นตัวเชื่อมร้อยดังกล่าว คือ พื้นที่การจัดแสดงผลงาน ทว่าพื้นที่ดังกล่าวจะไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นกิจจะลักษณะ และจะไร้ความมั่นคงในการใช้พื้นที่นั้น หากปราศจาก “เครือข่ายศิลปิน”

เครือข่ายศิลปิน ในที่นี้หมายถึง การรวมตัวกันของศิลปิน กลุ่มศิลปิน และ/หรือองค์กรศิลปิน ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร หรือทำกิจกรรมร่วมกันในลักษณะที่สมาชิกยังคงมีอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเอง โดยมีเป้าหมายหรือผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ รูปแบบเครือข่ายศิลปะของประเทศไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันมักจะมีลักษณะเป็นเครือข่ายแนวตั้ง กล่าวคือ สถานภาพและฐานะของบุคคลในแต่ละลำดับชั้นจะเรียงตามสูงไปหาต่ำ ฝ่ายที่อยู่ในลำดับสูงมีบทบาทเป็นผู้อุปถัมภ์ และฝ่ายผู้อยู่ข้างล่างมีบทบาทเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ เครือข่ายในลักษณะนี้ ได้แก่ ภาครัฐกับองค์กรศิลปะ หรือองค์กรด้านศิลปะกับศิลปินที่เป็นบุคคล ส่วนเครือข่ายแบบแนวนอนเป็นเครือข่ายที่สถานภาพของผู้เข้าร่วมมีความเท่าเทียมกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร ความรู้ซึ่งกันและกัน คอยช่วยเหลือระหว่างกัน

รายงานของคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา สภาปฏิรูปแห่งชาติ ปี พ.ศ.2558 ได้ระบุถึงปัญหาการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศไทยหลายประการ ได้แก่ ศิลปินไม่มีพื้นที่เพื่อใช้แสดงผลงาน ขาดกลไกประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ การไม่มีเงินทุนสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างเพียงพอ กลุ่มศิลปินไม่มีอำนาจต่อรอง และการถูกจำกัดพื้นที่ในการแสดงศักยภาพ รวมทั้งศิลปินหรือผู้ที่เป็นเจ้าของผลงานศิลปะไม่ได้รับการคุ้มครองผลงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากกลุ่มศิลปินในด้านนั้น ๆ ไม่มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะที่อยู่ในวงการเดียวกันได้ จากรายงานข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ศิลปะจะสามารถปฏิบัติตามพันธกิจต่อสังคมได้หากมีเครือข่ายช่วยขับเคลื่อน และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อศิลปิน การสร้างเครือข่ายจึงจำเป็นต้องมีประสานเครือข่ายแบบแนวนอน คือ กลุ่มศิลปิน และเครือข่ายแบบแนวตั้งเพื่อสนับสนุนให้เกิดการประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

ในแง่ของศิลปะเชิงพาณิชย์ อโณทัย อุปคำ (2558 : 2906-2921) ได้ชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบันองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับศิลปะยังไม่สามารถสร้างระบบพาณิชย์อย่างเป็นธรรมและมีมาตรฐานตามแบบสากล ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่ศิลปินขายงานเองโดยไม่มีมาตรฐานในการกำหนดราคาผลงานที่เป็นระบบ ขาดความเข้าใจในธุรกิจศิลปะที่ยั่งยืน ตลอดจนนักค้าผลงานศิลปะเองก็ไม่สามารถสร้าง

มาตรฐานราคาศิลปะในประเทศไทยให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากการไม่มีเครือข่ายศิลปินมาช่วยขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ

จากการสำรวจเครือข่ายศิลปินของประเทศไทยในระดับจังหวัดที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรต่าง ๆ พบว่า มีเครือข่ายที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ได้แก่ เครือข่ายศิลปินจังหวัดเชียงราย และเครือข่ายศิลปินอีสานจังหวัดขอนแก่น ซึ่งจกเห็นได้ว่า แม้เครือข่ายดังกล่าวจะมีความเป็นปึกแผ่น และมีจุดยืนที่ชัดเจน ทว่าเป็นเพียงเครือข่ายกลุ่มย่อยเท่านั้น ยังมิได้มีเครือข่ายอย่างเป็นกิจจะลักษณะที่ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศไทย

สำหรับจังหวัดจันทบุรีนั้นมีจำนวนศิลปินด้านทัศนศิลป์จำนวนมาก กระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ แต่ก็มีส่วนที่กระจุกตัวอยู่ในชุมชนริมน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี อย่างไรก็ตาม ยังไม่ปรากฏเครือข่ายที่ช่วยสนับสนุนศิลปินและการทำงานศิลปะดังกล่าว จากสัมภาษณ์เชิงลึกศิลปินรุ่นใหม่สาขาทัศนศิลป์ในจังหวัดจันทบุรี ที่มีประสบการณ์การสร้างสรรคผลงานศิลปะไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 5 ราย พบว่า ปัญหาของศิลปินในจังหวัดจันทบุรีมีหลายประการที่สอดคล้องกับรายงานของคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา สถาปัตยกรรมแห่งชาติ และอโณทัย อุปคำ กล่าวคือ ศิลปินแต่ละรายสร้างสรรค์ผลงานและเผยแพร่สู่สาธารณะเป็นรายบุคคล และถึงแม้จะมีการรวมกลุ่มแต่ก็เป็นไปอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีระบบในการจัดการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดแสดงที่ไม่มีพื้นที่ให้กับศิลปินรายใหม่ การจัดจำหน่ายเป็นไปในช่องทางดั้งเดิม คือ การจำหน่ายหน้าร้านของตัวเองหรือฝากจำหน่าย มีเพียงบางรายเท่านั้นที่ใช้ช่องทางสื่อสารออนไลน์เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดการ แสดงผลงานต่อบุคคลภายนอกพื้นที่ทั้งในไทยและต่างประเทศ

ดังนั้น หากมีการจัดทำแนวทางการสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายศิลปินด้านทัศนศิลป์ในจังหวัดจันทบุรี จักทำให้เกิดเครือข่ายที่มีระบบ และมีเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การสนับสนุนการขับเคลื่อนงานศิลปะระหว่างศิลปินทั้งภายในและภายนอกจังหวัดจันทบุรี เป็นศูนย์กลางของการสื่อสารเพื่อการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และทำให้ศิลปินต่างรุ่นได้ก้าวต่อไปด้วยกันในแวดวงศิลปะภายใต้บริบทที่แปรเปลี่ยน อันจะเป็นรากฐานในการดำรงวัฒนธรรมและสร้างศักยภาพในเชิงพาณิชย์ศิลป์ต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างแนวทางการสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายศิลปินด้านทัศนศิลป์ในจังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เกิดประโยชน์ด้านชุมชนศิลปะ โดยเกิดศูนย์กลางเครือข่ายที่จะมีองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการสื่อสาร เพื่อสร้างเครือข่ายศิลปินด้านทัศนศิลป์ที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มศิลปิน ซึ่งยังไม่มีกรรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ทั้งนี้ จะสามารถสร้างการต่อรอยไปยังกลุ่มอื่นรวมทั้งจะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันภายในและนอกเครือข่าย รวมทั้งเกิดการใช้ช่องทางในการสื่อสารที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ

สถานการณ์โควิด-19 ในปัจจุบัน โดยชุมชนนี้จะเป็นโมเดลและแก่นแกนหลักให้กับเครือข่ายในจังหวัดต่อไป

2. กรมการพัฒนาชุมชนสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนสาขาอื่น ๆ ได้ เพื่อการสร้าง ความมั่นคงทางอาชีพ และมีการดำเนินการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านเครือข่ายดังกล่าว

3. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีสามารถนำงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ได้กับความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายอื่น และ/หรือ การผนวกความร่วมมือกับชุมชน เพื่อสื่อสารวิงสวนบ้านแก้วในมิติอื่น ๆ รวมถึงเป็นการสะท้อนการดำเนินงานทางด้านวิชาการของบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยด้วย

4. เป็นแหล่งข้อมูลวิทยุในการวิจัยครั้งต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาแนวทางการสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่ายศิลปินด้านทัศนศิลป์ในจังหวัดจันทบุรีเท่านั้น ผู้วิจัยเลือกกรณีตัวแทนของศิลปินที่มีประสบการณ์สร้างสรรค์ผลงานประเภทจิตรกรรมและประติมากรรมอันแตกต่างกันตามช่วงระยะเวลาในการประกอบอาชีพศิลปินด้านทัศนศิลป์ ขอบเขตที่กำหนดนี้รวมถึงเรื่องความสะดวกในการดำเนินการวิจัย ซึ่งเหมาะสมกับข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคนที่ใช้เก็บข้อมูล ด้านงบประมาณ ระยะเวลา และเงื่อนไขของศิลปินด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวทางการสื่อสารเพื่อสร้างเครือข่าย หมายถึง การออกแบบและพัฒนาผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ที่เหมาะสม เพื่อทำให้เกิดการติดต่อประสานกันของกลุ่มบุคคลหรือองค์กร ที่มีวัตถุประสงค์เรื่องศิลปะคล้ายคลึงกัน โดยมีการติดต่อสนับสนุนซึ่งกันและกัน

2. เครือข่ายศิลปินด้านทัศนศิลป์ในจังหวัดจันทบุรี หมายถึง การบริหารจัดการการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบของศิลปินด้านทัศนศิลป์ ชุมชนริมน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี